

מאיר מוהר בן השבעים

מאת ש"י פנוארי

שנתמלא מהם כדי הערצת משורריהם, ושירו שלו בממרוי הוא עומד, בשני ממדיו שבשטח. על כן יתקנא מאיר מוהר בציירים, שציוריהם הדוממדיים המוגבלים בקוים ובצבעים מגשימים את הזותם, בשעה שהשיר אינו מחזיק את המראות המתחמקים ומתפשטים. אך השיר הזה, כשירו של מוהר, המבקש להחזיק במראות כציור ואינו מחזיקם, כי יתנדפו בהפשטות שיר מאסוף הוא. מתרגם הוא ללשון השירה כל מה שהושג לפניו ונתפס לפניו במאמצים של השגה ותפיסה שמחנץ לשירה. והרי עיקר יעודו של השיר הוא שיהא משיג בעצמו השגה שירית את שאינו מושג בדרכים אחרות: שיהא תופס כבצבת ומאחז בלשון ובכיתמוס את שאינו נתפס ונאחז באמצעים אחרים; שיהא מזווג את הניגודים שזיווג אפשרי בשירה בלבד ואינו אפשרי במחשבה ובהגיון ואפילו בציור. קואתם של משוררים בציירים אין מקום לה בלב, בשם שאין המבקר צריך להתקנא בהור קר־הטבע. בשעתו נתקנא ראובן בריינין בחוקר־הטבע, שעושה בחומר הבלתי תירגיש והבלתי עשוי להיעלב ולהירפץ, כגון שמגלה חוקר־הטבע לחבצלת שיחוסה ממשפחת הבצלינו ואין היא נפגעת מגילוי־יחס זה... אך דווקא עובדה זו, שהמבקר עושה בחוץ החי והמפרפר והמרוגש והענוג שברוח ושר־בנפש, הוא הוא כל קסמו וכל ערכו. ההובתו של המבקר להתקין לעצמו כלים מיוחדים לכל יצירה מבוקרת, ול־הכיר את חוקיותה של כל יצירה כשר היא לעצמה, זה החוק שנוצר יחד עם היצירה האחת ומסתיים עם גמר אותה היצירה, ואין החוק הזה חל כלל על יצירה אחרת — חובה זו היא היא המכשילה מבקרים והמקימה מבקרים ומזכה את עצם קיומם כמ־בקרים. והוא הדין בשירה. סגול־הה היא שמתרחקת היא מן הציור עם שהיא קרובה לו כאמנות מתארת. וכבר עמד לסינג על ההבדל שבין שני אלה ב„לאאוקון“ שלו: בציור נוכחת כל תפוסתה בזה־ל־זה המקומי ובשירה נוכחת כל תפוסתה בזה־אחר־זה הזמני. התנועה הריתמית שבזמן, המעבירה את התמונות בזמן בזה אחר זה, היא היא סגולתה של השירה המניעה את הנפש, כמוסיקה, אלא שהמוסיקה אי־למת היא והשירה מתארת וגם מדר־ברת...

שירו של מוהר מבקש להיות ציוריו והוא חסר את תנועת־הנפש ואת העומק בן הסמך השלישי. כשירה לירית היא מדברת כל הימים בגוף ראשון של ה„אני“. אך הרגשת ה„אני“ הסגולי אין בה. באתר משיריו הוא מיעץ למשורר צעיר לא להתעצם עם עצמו ולא להתפנק עם יחידותו, כי במה נחשב הוא... מוטב יפנה אל ההרים, הנבעות, השקיעות והזריות וישיר את מלואו של עולם, ואז ימצא אדם הפץ גם ב„אני“ שלו, שנתמלא בינתיים ממ־לואו של עולם. אך עצה זו אינה יפה למשוררים. היא הוקרנה מהור נפשו של מאיר מוהר. לו יפה היא העצה, כי משורר „חור“ הוא. כאותם „חוזרים“, שינקו את השפע מאדמו־ריהם ויצאו להפיצו בין חסידיהם, כן שירו של מוהר ינק שפע שירי והוא חוזר ושר אותו בניגונו שלו, בחרויו שלו, בק־לות המיוחדת לו, ופעמים בויטואזיות שיש בה מן החן העממי. אך שירה זו שירה מאספת היא ולא חלוצית. מסכ־מת וקוראת בשם וכינוי וב„שם מפורש“ את מה שהשירה הגדולה באהבת פרור־נה והתירותיה נמנעת לקרוא בשם וב־כינוי ובשם־מפורש. ה„שם המפורש“ היה נהנה באותיותיו רק פעם בשנה בפי הכותן הגדול. ולא ניתן להתגותו בפי משוררי המעלות, הלויים והמשור־רים, כי להם הייעוד לחוד חזיה ולמ־שול משל ולתהות ולטלטל את הנפש בהולכה והובאה אדירה בכוח הצליל־שב־לשון העושה רשמיו במקום, ובכוח הריתמיק העושה רשמיו בזמן. על כן לא ישמע המשורר הצעיר בחורו לעצ־תו של מוהר: לא יקרא תכופות כמוהו לאלוהים, עד שיקצר דרכו אליו בקפ־צח־נפש שירית, שתקרבהו אליו: ולא יפנה אל ההרים ואל הגבעות ואל הש־קיעות והזריות, כי לא יפו ולא שגבו מעולם אותן הזריות והשקיעות עד שמילאון תחילה משוררים מעצמם ומ־עצמם.

בחי אי־השירה אין הכניסה לשיר בה פותחת שערים חדשים. שערי ההור והחסד היו פתוחים לפניו כל ימיו. אך מן הראוי הוא לזכור לו למאיר מוהר עתה את הסדו, הסד כל הייו, מתרסק הוא כל ימיו על התפארת של אדם ושל גוף. מתחטא הוא חדיר בלא שחטא. חזר הוא כל ימיו בתשובה בלא שיצא אי־פעם לתרבות רעה. עטו עט הסד ודבר החסד על לשונו. מימיו לא הכאיב לאדם. השיר והשבח כרוכים יחדיו על עטו. כל שיר שלו הוא שבה לחי־עול־מים ולחי־רגעים. לא ניתן לו השיר אלא לברך בו. והעט לא ניתן לו לנבור בו ולחפור בו ולנחח בו ניתוחים, אלא לעוט בו על כל נצנוץ של חן באדם ובעונו של אדם. שפ־לברך הוא מאיר מוהר ומתבטל בפני גדולים ואו־בים. הגדולים והטובים כאיתני־טבע הם בעיניו וכנגדם רק אדם הוא בעיניו עז־טו. ילדיו רובאדוב הוא בגליציה. אור־אחוז במלגו המשולש של הטאן והוים־לוק והויסלה. ארץ ענייה ואנשיה דלים. חולות ויערות וזעף־מחסור המשלה עודפי אוכלוסיו למרחקים: לגרמניה ולמדינות־הים. עיר יושבת על הגבול שבין פולין־הגליצאית ופולין־הרוסית. אך אין שפע גבולות בה. כי העניות חופפת עליה מזה ומזה. גם הרבי־הצי־דיק תיושב בעיירה הסמוכה רחוק הוא ממקור השפע ההסירי והסר דר־צדי־קים משלו. הוא גם רב וגם רבי, בעלי־סופת ומתפלל על החולים ופלא־יועץ וחוליו מהלימים כשתפילתו שגורה על פיו ועצותיו מתקיימות כשמן־השמים מסייעים בידו. וחסידיו רובם אביוני־אדם מסתפקים במועט ובאין מעשה דיבורם עורף על המעשה והתפעלותם סרובה על ביקורתם. גוף זה שגידל צמחים בחולותיו אין שרשיו מתדבקים עמוקות בקרקעם. ושרשיו של האדם באותו גוף גם הם אין נענוע־עומק להם. מלכנים הם תמיד להישלף ולנוד אל קרקע אחר. ערגתו של אותו אדם היא ערגת־מרחקים ולא ערגת־מעמקים. גם האדם היהודי שבאותו גוף לבו נטוי אל מעט הסידות ואל מעט השכלה. אך לא העמיק בהם הסד של הווית מקוב־לים וכן גם לא קמו להגן על תורת־הנגלה הפרושית בהתמדה של גודר־גזר ועומדי־בפרץ. יהודים מסוגו של הגאון־מבריסק בסיפורו של פרץ ומ־סוגו של ר' אביגדור הפרנס בסיפורו של עגנון, שבהם נתברכו פודוליה ולי־טא, לא היו מצויים שם כלל. אדמה זו לא נתקפלה מעולם תחת רגלי אדם כאילו היה סבור ומקומו של עולם. מעולם לא נוצרה בה אידייליה, לא בידי עמי־הארץ הפולני ולא בידי גרין־תושביו היהודים, כי בחור צמצומה לא נתגלה לאדם הריבוי מעולם, כדרך שמתגלה הריבוי הקוסמי בכל אידייליה אמיתית בצמצומה. ומאיר מוהר כאיש השירים והרשימות הוא בן נאמן לנוף מולדתו. גדודיו בארצות הברית ובאירופה המע־רבית לא שינוהו שינוי־סגולה. מידת חסידות שבו לא החליטה אותו לצדיק אחד ולרבי אחד. כל הצדיקים הם צדי־קיו וכל הרבנים הם רבותיו. כל הס־שוררים הם משורריו וכל ההוגים זכ־אים להערצתו. עגנון והזו, שגדולים הם כמספרים, בעיניו הם איתני־טבע, כסע־רה שבים, כרוח הקדים. וכן גם יעקב שטיינברג דוח „המסין“ הוא לו נס־י־כית. וגרשום שופמן וש. שלום היוש־בים בכרמל ככרמל הם לשיאים ולי־זעד. כאלה הם יעקב קלצקין וביאליק ואיוב — אין הבדל ביניהם, כי כולם גדולים ואין מאיר מוהר מכדיל בין הגדולים, כאשר כולם אהוביו וברוריו ויראה להם וגובה ולכולם תכרע רש־יתו של מאיר מוהר וישתוחח שירו. וגם בין רשימתו ושירו אין כל הבדל של מהות או איכות. ורק החרון סימן של הפרש ביניהם. מאיר מוהר, שקרא רשימות הרבה משל יעקב שטיינברג, שאילמלא כן לא היה מגיע לידי אותה הערצת שטיינברג, לא לימד על־פיה את רשימתו שחאה גם היא בעיקרה רישמתו. חור־ת, חורשת את אשר צויין לא נחרש מעולם. עושה רשמים ראשונים שיהיו גם אחרונים, כי לאותו עומק־המסה של רשימת שטיינברג לא תגיע שוב כל מחרשה אחרת: והיא, רשימתו של מאיר מוהר, מומרת היא בשבחים, ובעטו לא ידבק כל סין־שלי־אדמה ולא יושזה ולא יבריק ממגע רג־בים מתנגדים לכציעתם ומוכרעים בסו־פם. ושירים הרבה קרא מאיר מוהר, עד